

Fakta og fantasi, historiebrug og museernes troværdighed

SIGNE LYKKE LITTRUP OG POUL GRINDER-HANSEN

Title: Facts and imagination – the uses of history and the credibility of museums

Abstract: *This article discusses a somewhat controversial exhibition at the UNESCO World Heritage Site Kronborg Castle in Elsinore, The Royal Series at Kronborg Castle – Facts and Imagination with Jim Lyngvild and Poul Grinder-Hansen, which opened at Kronborg Castle in April 2021. The authors contributed to the exhibition's content and form, Signe Lykke Littrup as curator and project manager, senior researcher Poul Grinder-Hansen as historical co-creator of the exhibition's content in text, speech, and film. The article is built around experiences from the exhibition, methodological and theoretical considerations about its communication skills and quotes from interviews with guests who visited the exhibition in the summer and autumn of 2021. The article concludes that a cultural-historical exhibition can, through the conscious use of both contemporary and ancient works of art in a dialogue-based form, involve guests and create considerations about the conditions for the uses of the past in storytelling.*

Keywords: Uses of history, royal portraits, re-enactment, dialogue, creativity, storytelling, exhibition design, user experience, photo art, Kronborg

Museernes rolle og kerneopgaver nu og fremadrettet er til diskussion, ikke mindst i det internationale forum for museer, ICOM, hvor en ny definition af museernes rolle blev vedtaget i 2022.¹ I den nye definition er der lagt vægt på museernes indsats for samfundsmæssige værdier som bæredygtighed, inklusion og forskellighed i oplevelses-, videns- og deltagelsesmiljøer.

Museernes traditionelle arbejdsopgaver har været koncentreret om indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling af materiel kultur. Men siden 1980'erne er fokus til en

vis grad flyttet fra genstandene over til opgaven at skabe mening og historier, som har relevans for publikum og kan øge antallet af gæster (Weil 1989, Hooper-Greenhill 1993, Message 2006, Dam Christensen 2007, Nørskov 2018). Dette skift, også kendt som 'ny museologi', blev sat på spidsen af jurist og museolog S.E. Weil i 1999, der beskrev vendingen som et skift for museerne fra at være "om noget til at blive for nogen" (Weil 1999). Museer og historiske hjem varetager en form for kulturhistorie, man på engelsk ville betegne som 'public history', dvs at forvalte kollektiv historie på måder der er

vedkommende og tilgængelige for en bred offentlighed, privatpersoner og ikke udelukkende akademisk interesse.

I mange forskningsindsatser omkring museers bidrag til dannelse og kritisk tænkning i samfundet generelt fremhæves nu det at styrke dialog, invitere til stillingtagen og selv frivilligt træde ud af rollen som *monologiske* autoriteter. Dette sker blandt andet ved at åbne for fortolkningsmuligheder og invitere gæster til *selv* – på demokratisk vis – at gå i *kritisk* dialog med museernes fortællinger (Pruulmann-Vengerfeldt & Runnel, 2014; Dahlgren & Hermes, 2015).

Fra politisk side har der i Danmark i mere end 50 år været opfordring til museerne om at være mere underholdende (Warring 2020), appellere til lyst og ikke kun pligt, samt tiltrække et bredere udsnit af befolkningen, end det historisk har været tilfældet (Message 2006; Villumsen, Rugaard & Sattrup 2014; SLKS, 2010-2020). Det er ikke længere nyt, at udstillinger kan være *både* oplysende og underholdende, og at læring kan være lystbetonet uden at miste kvalitet, tværtimod (Falk 2013; Bisgaard, Warring & Dam Christensen 2020).

Denne artikel diskuterer en på nogle punkter kontroversiel udstilling på det UNESCO-kårerede verdenskulturarvssted Kronborg Slot i Helsingør, nemlig *Kongerækken på Kronborg Slot – Fakta og fantasi med Jim Lyngvild og Poul Grinder-Hansen* (april 2021 – december 2022). Udstillingen var med knap 400.000 gæster en besøgsmaessig succes. Men allerede før sin åbning blev den anklaget for at 'sætte museernes troværdighed over styr', fordi hovedkurator var den omdiskuterede danske designer Jim Lyngvild og ikke en faghistoriker eller museumsinspektør. En sådan var der dog også, selv om designeren var i front.

Jim Lyngvild er en kendis, en designer og fotograf, med tusindvis af følgere på sociale

medier, og har gjort sig bemærket i modeprogrammer og reality-TV.² Når Lyngvild fortolker regenthistorie i form af kæmpemæssige fotoportrætter med nulevende modeller og skønhedsideal, bruger Kronborg Slot altså en populærhistorisk udlægning af den danske kongerække som publikumsattraktion. Naturligvis kan det provokere, at kunstnere, blot fordi de er kendte og populære, kan agere historiefortællere på et nationalt museum. Det er en risiko, at publikum ikke kan skelne mellem videnskabelig historie og populærhistorie, eller endnu værre, at selv de historiske institutioner med ansvar for forvaltningen af den fælles kulturarv og historie ikke (længere) sikrer historieformidling på et videnskabeligt plan, men alene går efter besøgstal og indtjening. Generelt sonderer man mellem populærhistorie og faghistorie. Faghistorie anvender videnskabeligt anerkendte metoder, systematisk dokumentation, er kritisk og klar over fortidens kontekst og dens anderledeshed fra nutiden, mens populærhistoriens formål snarere er at underholde og sælge end at forstå en historisk problemstilling. Populærhistoriens dokumentation er mangelfuld, hvis den overhovedet findes. Fortiden fremstilles typisk forsimplet, der anvendes dramaturgiske virkemidler og kan være en manglende bevidsthed om fortidens kontekst og anderledeshed fra nutiden (Hassing & Vollmond 2017: 53-58 Mazanti Sørensen 2019).

Den umiddelbare anledning til denne artikel var den diskussion, der rejste sig omkring udstillingen, endnu før den var åbnet. Kritikken kom fra henholdsvis en museumsdirektør og en anmelder og gik overordnet på, at en udstilling med Jim Lyngvild som historiefortolker ville bidrage til at ødelægge museernes troværdighed. Det er artiklens påstand, at et museum ikke nødvendigvis kaster museernes troværdighed overbord ved at invitere popu-

Fig. 1. Harald Blåtands dåb. Fotografiet er en fri tolkning af motivet på en gylden plade fra Tamdrup Kirke med billede af kongens dåb, lavet omkring 1200. Foto: Jim Lyngvild, 2021.

lærkulturen indenfor eller ved at fremhæve kunstneriske og fantastiske udlægninger af fortid.

Artiklen forfølger derfor den mangeårige diskussion om forholdet mellem oplysning og oplevelse i udstillingsmiljøer (Bisgaard, Warring & Dam Christensen 2020) og forsvarer den position, at det ene ikke udelukker det andet, men at netop den *eksplicitte* dialog om kilder, og hvordan vi bruger dem og til hvilke formål, fremmer oplysning og i dette tilfælde

også oplevelse. Teoretisk læner artiklen sig op ad en praksistilgang til formidling³ og en videnskabssociologisk, historie-didaktisk og performativ museologisk tilgang til historieformidling.

NUTIDSÆSTETIK OG POPULÆR FORTIDSBRUG

Udstillingen *Kongerækken på Kronborg – Fakta og fantasi* med Jim Lyngvild og Poul Grin-

der-Hansen blev trods Covid-19 relaterede restriktioner en publikumsmæssig blockbuster med næsten 400.000 gæster i løbet af sin halvanden årige udstillingsperiode (april 2021 – december 2022). Udstillingens hovedemne var som nævnt den populære fortidsbrug i Jim Lyngvilds æstetiske udfoldelse. Designerens store sexede fotografiske portrætter må siges at kunne det samme som kommercielle film og tv-serier, nemlig at ”fortælle de historier, vi gerne vil høre, sådan som vi gerne vil høre dem” (Christiansen & Eskelund Knudsen 2017: 63). Lyngvilds regentportrætter gengiver den danske kongerække i skikkelse af selvsikre og lækkert klædte individer. Portrætterne har emotionel appel som iscenesatte personfortællinger, der er nemme at afkode og huske.⁴ (Fig. 1)

Det var en overbevisning hos daværende slotschef på Kronborg, initiativtager til udstillingen, Mikael Rasmus Nielsen, at Jim Lyngvilds iscenesættelser af den danske kongerække ville gøre det attraktivt og nemt for et nutidigt publikum at interessere sig for de historiske konger og dronninger. Designerens æstetik kunne bruges som en løftestang til engagement i renæssanceslottet og dets originale kongepropaganda fra renæssancetiden. At lade netop Jim Lyngvild fremstille den nye kongerække var et godt bud i forhold til at tiltrække de danske gæster, som normalt ikke går på museum. Jim Lyngvild var allerede berømt i Danmark som internationalt anerkendt designer, TV-reality-stjerne og forfatter til fotobøger med iscenesættelser af historiske og mytiske figurer. Lyngvild havde i årene 2018-2020 vakt opsigt i de danske medier ved sin diskutale og frit fortolkende måde at omgås historien på: fotografier af nutidskendisser i historisk inspirerede dragter, syet af Lyngvild selv, tilpasset et nutidigt skønhedsideal informeret af SoMe-filtreret virkelighed. Men samtidig foto-

grafisk professionelle billeder, der fascinerede og skabte genkendelighed for et stort antal mennesker. Den første museumsudstilling var en fortolkning af vikingerne på Nationalmuseet, som åbnede i 2018.⁵

Den her omtalte udstilling blev til på baggrund af, at Lyngvild i 2020 havde gennemført en udstilling med portrætter af danske konger og dronninger på Koldinghus. Med genbrug af fotos fra Koldinghus-udstillingen fik Lyngvild på Kronborg yderligere den opgave at skabe ti historiske scener fra det danske kongehus. Scenerne skulle være relateret til Kronborg slot, hvor en række danske kongelige nemlig har haft deres gang gennem århundreder.

MEDIER I UDS STILLINGEN

Det faghistoriske udgangspunkt for udstillingen blev seniorforsker Poul Grinder-Hansens beretninger om begivenheder på Kronborg Slot gennem de sidste 450 år. Ud fra Grinder-Hansens beretninger og egne opslag i historisk kildemateriale lod Lyngvild sig inspirere og udvalgte selv, hvilke hændelser og personer han ville gengive. Det blev blandet andet til Erik af Pommern med sin adoptivmoder; Margrete 1, der lagde grundstenen til Kronborg; Frederik d. 2., der byggede Kronborg op som topmoderne renæssanceslot; hans dronning, Sophie af Mecklenburg; Christian 4.’s utro hustru, Kirsten Munk, og hendes elsker, ”Rhingreven”; Christian 7.’s dronning, Caroline Mathilde, der havnede i arrest på slottet på grund af sin affære med kongens tyske livlæge, Struense (Fig. 2). Hertil kom scener fra den ældre historie før Kronborgs tid, som Lyngvild ikke kunne lade være med også at levendegøre.

I udstillingens tekstplancher, film og podcasts fortalte både populærhistorikeren Jim Lyngvild og faghistorikeren Poul Grinder-Hansen om hvert enkelt af de ti billeder og konfronte-

Fig. 2. Det elskende par ved det danske hof i årene 1770-72 dronning Caroline Mathilde og den kongelige livlæge Johann Friedrich Struensee. Foto: Jim Lyngvild, 2021.

rede hinanden med forholdet mellem fakta og fantasi.⁶ (Fig. 3) Gæsterne kunne læse, se, lytte og ikke mindst tænke med: Hvor har Lyngvild søgt at gengive historien så trofast som muligt, og hvor afviger han? Hvor tæt er fantasien mon på fakta? Og hvad er overhovedet fakta?

Ved siden af billederne viste udstillingen de historiske kopismykker, ordener og similidragter, som Jim Lyngvild egenhændigt havde kreeret til sine modeller forud for hvert tableau.

Via film, tekster og podcasts i udstillingen blev det fortalt, at Lyngvilds kongerække er sidste skud på en lang tradition for iscenesættelse af kongernes selvforståelse, og samtidig en fantasifuld og billedskabende udlægning, der må tages med et gran salt. I dialog med historiker Grinder-Hansen kom det i udstillingens podcasts og tekster frem, hvor Lyngvild havde taget sig friheder i den kunstneriske fortolkning, og hvor faghistorikeren fandt Lyngvilds udlægninger morsomme, men ikke helt ved siden af. Udstillingen var således både en populærhistorisk fortolkning af fortidens kilder og en historiefaglig kommentar til forskellen mellem kildebaseret fortolkning og historisk inspireret fantasi.

Det var bestemt ikke alle udstillingsgæster, der afspillede podcast og læste tekster. I princippet kan vi derfor som kuratorer ikke garantere, at gæsterne forstod, at Lyngvilds billeder ikke var faghistorisk udlægning af kildemateriale. Paulette Mcmanus (1989) har beskrevet, hvordan det er normen snarere end undtagelsen, at gæster *ikke* forholder sig til al den information, der tilbydes i en udstilling. Alligevel fanger de fleste gæster *nogle* informationer, og viden spredt sig internt fra den ene gæst til den anden. Som museumsprofessionelle kan vi *invitere* publikum til at fordybe sig og sikre en palet af formater, der *muliggør* fordybelse. I det følgende analyserer vi interviews med besøgende i udstillingen, som viser, at de adspurgte

gæster ikke desto mindre mener at have opnået en god fornemmelse for, hvordan udstillingen var skruet sammen, og hævder, at de udmærket opfangede, at der var tale om en dialog mellem en populærhistorisk, kunstnerisk og en historiefaglig fortolkning.

FORTIDENS KONGERÆKKER SOM PROPAGANDA

Som autentiske genstande i udstillingen indgik ud over selve Kronborg Slot syv originale, vævede kongetapeter fra 1581-86, dvs. næsten 450 år ældre end Lyngvilds kongerække. Den gamle tapetserie med helfigursportrætter af 100 danske konger fra de ældste sagnkonger til Frederik 2. er uanset deres nu historiske autenticitet som renæssanceklenodier for størstedelens vedkommende ren fantasi, når det gælder personernes udseende. Det er iscenesatte personfremstillinger, anvendt som propaganda for den daværende konge, Frederik 2., der brugte tapeterne til at idealisere det danske riges ældgamle historie og den lige så gamle kongeslægt. Kongens formål var at imponere sine gæster, legitimere sin egen plads på tronen og illustrere sine dyder som konge og mæcen for kunst og videnskab.

I Kronborgs festsal, hvor renæssanceslottets oprindelige 43 tapeter var ophængt, viste udstillingen en film, der beskrev og sammenlignede udvalgte *historiske* portrætserier med Lyngvilds nutidige. I filmen fortæller museumsinspektør Mirja Thaulow eksempelvis, hvordan enevældens konger i deres billedserie til det første Christiansborg Slot koncentrerede sig om den regerende kongefamilies direkte forfædre, men stiltiende udelod kong Christian II, hvis opførsel blev anset som mindre tiltalende. Det vil sige at også vore forfædre var selektive og tog sig friheder i valget af historier, der blev fortalt.

Fig. 3. Jim Lyngvild og Poul Grinder-Hansen lægger arm. Billedet fyldte bagvæggen i udstillingens introduktionsrum og sammenfatter udstillingens tema. Foto: Amdi Wiil, 2021.

AT UNDERSØGE SIN EGEN UDSSTILLING

Da vi som både med-kuratorer og forfattere til denne artikel repræsenterer en dobbeltrolle, har vi forholdt os til dén udfordring, at vi selv er forudindtagne og positivt biased, når vi her analyserer en udstilling, vi selv har designet. Det er oplagt, at vi har en forudfattet interesse i at blive bekræftet i virkemidlernes succes. I artiklen "Er casestudier subjektive" beskriver B. Flyvbjerg, hvordan det er en fundamental tendens, at forskere ønsker at verificere deres hypoteser frem for at få dem modbevist/falsificeret (Flyvbjerg 2015: 512-515). Det er en elementær regel, at en forsker skal søge at ud-

fordre sine egne antagelser og udsætte sine hypoteser for at kunne blive modsagt. For at imødegå denne bias fra vores rolle som med-kuratorer, og faktisk undersøge, hvordan publikum oplevede udstillingen, gennemførte vi derfor i august-september 2021 24 semistrukturerede interviews med publikum, lige efter de havde besøgt udstillingen.⁷ Ét interview skiller sig ud fra de øvrige, som alle var med uforberedte gæster, idet det var en inviteret gæst og historiedidaktiker (#19). Dette interview er ikke anonymiseret og vil i artiklen blive hevet frem som anderledes.

De gennemførte interviews er overordnet, uden at det er resultat af påvirkning fra interviewer, påfaldende positivt stemt over for udstillingen. Samtlige interviewpersoner tilkendegiver, at de tydeligt kunne skelne mellem fakta og fantasi, og nævner, at udstillingen gjorde dem eksplicit opmærksom på dette. Alene udstillingens titel *Kongerækken på Kronborg – mellem fakta og fantasi med Jim Lyngvild og Poul Grinder-Hansen* skabte en forventning om, at det præcis var der, slaget skulle slås. Den generelle positive holdning til udstillingen kan derudover skyldes, at mange af udstillingens gæster i forvejen var fans af Jim Lyngvild, og derfor kom for at opleve hans kreativitet, mere end en faghistorisk, nøgtern udlægning. Derudover var de interviewede *faktiske* gæster i udstillingen, dvs. gæster, som allerede havde valgt udstillingen *til*.

Blandt de områder, hvor vi gennem de nævnte interview fik udfordret vores forforståelse og dermed blev klogere, var at interviewpersonerne som faktiske museumsbrugere udtrykte den opfattelse, at museer generelt fordrer, at man allerede *er* historieinteresset, når man kommer. Det vil sige, udstillinger ikke selv nødvendigvis hjælper på at *skabe* historieinteresse, men forudsætter denne interesse.

**”DET STORE ... BLIVER ...
NÆRVÆRENDE”**

Designerens fortolkninger af fortiden kunne noget, som kildekritiske og faghistoriske fortællinger ikke altid kan. De evnede at tiltrække et bredt publikum. Udstillingen tiltrak både dem, der kendte deres kongerække og gerne ville opleve fortolkninger af den, og dem, som udtrykte, at de normalt finder historie meget kedeligt, men at de så Jim Lyngvilds fotografier som en tiltrængt port *ind i historie*.

Han [Jim Lyngvild] bruger nutidssprog. Det er ikke sådan ophøjet [...] det bliver present og nærværende og interessant [...] fordi det afbalancerer det på en eller anden sjov måde. Han [Poul Grinder-Hansen] står der med sin akademiske baggrund for at fortælle om det. Men jeg synes også det er fint, at man giver plads til, at der kommer en anden fortælling ind på en anden måde [...] man er nødt til at gøre det for at gøre det interessant [...] Ellers bliver det støvet for rigtig mange mennesker. Ikke så interessant. Altså man skal være ret historieinteresseret. Og det behøver man ikke være her for at se udstillingen overhovedet [...] også fordi det bliver sat ind i en meget større kontekst. Hvad der sådan ligger bag. Den store tænkning i det her bliver meget mere nærværende (Interview #3).

Det ovennævnte citat vidner om, at Lyngvilds fortolkninger ikke blot forekom publikum fascinerende, men også forekom denne interviewperson mere ’nærværende’ [end andet historie]. Denne tilkendegivelse understøtter et resultat historikere, der har undersøgt lægfolks versus faghistorikeres fortidsbrug, allerede er bekendt med og har påpeget, nemlig at historie kan virke verdensfjern for ’almindelige mennesker’, som derfor blandt andet kan have ”behov for assistance af en fagkyndig rejseleder for at kunne orientere sig i”. Sådan skriver

lektor i historie og historiedidaktik, Bernhard E. Jensen, og refererer til den australsk-japanske historiker Tessa Morris-Suzuki og den amerikansk-britiske geograf og historiker David Lowenthal (Jensen 2010: 45). Anden forskning i feltet viser, at læghistorikere kan finde personberetninger og egen slægt mere relevant end historie om samfundsmæssige helheder, som ofte foretrækkes af faghistorikere.

Museer, der henvender sig til læghistorikere, skal altså på den ene side gøre fortiden nærværende og tilgængelig og på den anden side tilbyde forskningsmæssigt velunderbygget, og gerne også horisontudvidende historie. Museer kan altså ikke helt umiddelbart ’formidle’ historie uden at påvirkes af publikums historiepræferencer- og forudsætninger.

HISTORIE ER UDLÆGNINGER AF FORTID

En af udstillingens vigtigste pointer var, at fortid er noget, vi udlægger, og at historiefortælling bliver til i et samspil mellem fakta og fantasi. Udstillingen fik som nævnt kritik af enkelte anmeldere og museumskolleger for at være ”tivoliserende” og ”bringe museernes troværdighed i fare”. Eksempelvis kunne man i avisen Berlingske Tidende 1½ måned før udstillingsåbning læse en kommentar af museumsdirektør fra Den gamle By i Aarhus, Thomas Bloch Ravn: ”Når museerne åbner for entertainere, hvis bidrag ikke hviler på videnskab og kilder, mister de deres troværdighed.”⁸

Formuleringen blev bakket op i en anmeldelse i samme avis af Bent Blüdnikow 25. april 2021: ”Ved udelukkende at basere udstillingen på Jim Lyngvilds egne fantasier kun lavmælt modsagt af Poul Grinder-Hansen kaster man al historisk autenticitet over bord. Fraværet af autentiske genstande [...] understreger, at her er man langt væk fra noget videnskabeligt begrundet og ude i ren tivolisering.”⁹

Som museumsprofessionelle og fagligt funderede kuratorer tør vi hævde, at ovenstående kritik vidner om en (for) snæver opfattelse af, hvad et kulturhistorisk museum bør beskæftige sig med, og et snævert begreb om formidling. Som allerede beskrevet varetager et museum kollektiv historie og er nødt til at både tiltrække publikum og klæde publikum på til selv at kunne forholde sig bevidst til historie. Museer kan ikke nøjes med at gengive faghistorikeres udlægninger. Historiedidaktiker Klas-Göran Karlsson (2012) gør i "Historien är nu" opmærksom på, at det ville være snævert kun at anerkende den videnskabelige historiebrug som gyldig i og med, der findes mange andre meningsfulde og funktionelle tilgange til historie, som kan have erindringsmæssig, politisk, pædagogisk, moralsk, ideologisk eller politisk hensigtsmæssighed. Anden brug end den videnskabelige er ikke nødvendigvis *historiemisbrug* eller utroværdig brug. De forskellige former for brug kan nemt overlappe, karambolere og modvirke hinanden. Grænsedragningen er ikke altid ligetil. Netop derfor er det væsentligt at være klar over, at historie bruges og at kunne skelne mellem flere måder at gå til historie på (Karlsson 2012: 56- 69).

MUSEER MELLEM FAGLIGHED OG UNDERHOLDNING

Det er et kæmpe felt at diskutere, hvem der er berettiget til at fortælle historie. Under den engelske betegnelse "Public history" og "Uses of pasts", på dansk "Erindring og historiebrug," arbejder man netop med at undersøge, hvad det vil sige at udlægge og genkalde fortid, og hvordan akademiske og folkelige måder er forskellige, men ikke nødvendigvis hinanden uvedkommende områder eller den ene hævet over den anden (Rosenzweig & Thelen 1998,

Jensen 2010 og 2016, Karlsson & Zander 2012, Christiansen & Eskelund Jensen 2017).¹⁰

Den pædagogiske disciplin historiedidaktik undersøger, hvordan vi som mennesker engagerer os i at opbygge kundskaber om fortiden, og hvordan vi udvikler evner til at tænke kritisk om historiebrug. Hvis undervisning i historie for eksempel kun handler om at formidle fakta om fortiden, kan faget nemt fremstå irrelevant og udelukkende tilbageskuende. Historiedidaktikerne Rune Christiansen og Heidi E. Knudsen (2017) betoner, at det er væsentligt, at vi som moderne mennesker lærer at tænke kritisk om, hvordan fortid *bruges* i alle mulige samfundskontekster, af politikere, kommercielt, i underholdningsindustrien og i både national og individuel identitetsskabelse. For at invitere til selvkritik og høre en professionel historiefags-didaktikers oplevelse af Kongerække-udstillingen, inviterede artiklens forfattere derfor Rune Christiansen til at besøge udstillingen. I et interview efter besøget vurderede Christiansen, at udstillingen faktisk formåede *både* at underholde og skabe refleksion:

Kongerække-udstillingen på Kronborg Slot blander forskellige former for historiebrug. Og det gør den ret bevidst, hvilket er spændende, relevant og interessant, fordi man gør opmærksom på det, og man leverer det, man har lovet. Man har Jims fremstillinger på den ene side og historikerens på den anden side. Det er en stor styrke ved udstillingen, at man kombinerer begge dele, fremfor kun at gøre det ene [...] Metodeundervisende museer er fulde af potteskår. Men sådan et museum er kun for indviede fagpersoner, der i forvejen synes, det er sjovt at nørde. Den klassisk korrektive måde har aldrig virket. Det, museer til gengæld virkelig har en mulighed for, og hvor det kan noget andet end bare levere HBO i en ringere kvalitet, er at præsentere forskellige historiske metoder, som gør, at man som gæst kan sortere og

selektere. At man som gæst bliver i stand til at tænke selv og spørge om det, man for eksempel har set på HBO, nu også virkelig passer. Altså åbne blikket for at undersøge, hvor nogens viden kommer fra, og hvordan man selv kan søge den viden. Det vil sige give gæsterne en forståelse for metode. Udfordringen er, at hvis museerne kun er metode, så bliver de kedelige. Men hvis de på den anden side kun leverer underholdning, så bliver de til HBO. Bare kedeligere¹¹ (Interview med Rune Christiansen, Kronborg, oktober, 2021 #19).

At formidle *historie* handler for museers vedkommende som dialogiske og dannende institutioner altså om mere end at tilgængeliggøre den historiefagligt set mest troværdige udlægning af en given fortid. At formidle historie handler også om at formidle, *hvem* der fortæller historie, *hvilke motiver* og *intentioner* der kan være på spil, og *hvilke belæg* der findes for at fortælle.

Som Christiansen og Knudsen skriver: "Historie er [...] ikke en statisk eller absolut størrelse, men består af udvalgte, foranderlige og meningsbærende fortællinger om fortidige hændelser" (Christiansen & Knudsen 2017:10).

TROVÆRDIGHED IGennem ÅBENHED

Det er ganske bevidst, at udstillingen ikke hed "fakta *eller* fantasi", som om valget stod mellem en historie skrevet af rene kendsgerninger versus en billedskabende fortælling båret af den useriøse fantasi. Fakta og fantasi går hånd i hånd – også i historie, hvad enten en designer som Jim Lyngvild levendegør fortidens mennesker og hændelser, eller en faghistoriker stræber efter en troværdig historie om fortiden. Også historikeren må bruge sin fantasi for at udfylde hullerne mellem de tilfældigt overleverede kilder. Som allerede historieprofesso-

ren Erik Arup formulerede det i 1914, ville det egentlig være rigtigere at tale om at digte historie end at skrive historie (Arup 1914:107-108). Spillereglerne er blot en del anderledes end for designeren, som frit kan supplere kilderne med egne fantasier: Faghistorikeren må, som Arup sagde, "digte over de Kendsgerninger, der virkelig kan udsøndres af Kilderne som tilforladelige, over dem alle, ikke imod dem og ikke ud over dem". Dansk historievidenskabs grand old man, professor Kristian Erslev, som i 1911 skrev en lille bog om historieskrivningens væsen, gik skridtet videre (Erslev 1911:32). Historikerne og kunstnerne står i virkeligheden side om side: "Hos begge virker Fantasiens billeddannende, fordi begges Maal er at give et Billede af levende Virkelighed." Dette slægtskab mellem kunstner og historiker, som gjorde historien til et fag, der kunne læses og forstås af både fagfolk og almindeligt interesserede, har dog i de seneste år været saboteret af en gennemgribende tendens, der vil videnskabeliggøre historikernes arbejde efter naturvidenskabeligt forbillede ved at prioritere engelsksprogede publikationer i fagfællebedømte tidsskrifter rettet mod videnskabelige kollegaers snævre kreds (Langen 2012:152).

Udstillingen på Kronborg kan således siges at være en tilbagevenden til en opfattelse af historieformidling, som anerkender værdien af historiske billeder som levendegørelse af fortiden, og som samtidigt er eksplicit om, at billederne er *skabte*.

I udstillingens dialog fortæller Lyngvild, hvorfor han nogle gange har prøvet at følge historiske forbilleder tæt og andre gange har valgt noget andet, fordi han ville have noget specielt frem i sine modeller. Poul Grinder-Hansen kommenterer på det, der *kan* have været sådan, som billederne viser, eller som ret sikkert *ikke* har taget sig ud som på Lyngvilds fotografier.

30 **MEDIERING OG REPRÆSENTATIONSKRISE**

Dette greb er pædagogisk og nemt at gå til for udstillingens gæster, men refererer samtidigt til en 'krise', der har fundet sted inden for museologien for nogle årtier siden. Krisen er blevet kaldt en krise, fordi den angriber forestillingen om Sandhed med stort S og videnskab som en neutral og objektiv proces (Sellars 1956/1997, Latour 2005, Brinkman 2014). Inden for museologi har krisen betydet, at genstande ikke kan anskues som data, der bare indfinder sig og vidner om fortiden, som den var, men at genstandenes udsagn, og overhovedet det, at de er blevet udvalgt som genstande, *medskaber* af de professionelle forskere og formidlere, der arbejder med dem. Genstande udvælges og fortolkes ud fra etnologernes, arkæologernes, historikernes m.fl.'s forudsætninger og interesser.

Historiske genstande anerkendes fortsat som yderst værdifulde og uundværlige spor fra fortiden. Men det er blevet et anerkendt vilkår, at vi selv som fagligt og videnskabeligt engagerede i fortiden, altid medskaber historie gennem de anvendte metoder og opmærksomhedspunkter. Videnskabssociologen Bruno Latour beskriver videnskab som mere eller mindre solide *konstruktioner*. God videnskab er solidt og fagligt metodisk godt håndværk, men stadig konstruktion. Videnskab kan ifølge Latour sammenlignes med en Hollywood-film, der bliver skabt ud fra kvalificerede valg og brug af gældende metoder og redskaber. Det er håndværket, som producerer viden, der er den egentlige videnskab (Latour 2005). Det faktum er oplysningsmæssigt og pædagogisk vigtigt at være eksplicit om for museet som videns-formidlende institution.

Den engelske antropolog og æresprofessor i museologi Sharon Macdonald formulerer det således, at al videnskab snarere end at repræ-

sentere det, den undersøger, *medierer* sit felt, dvs. medskaber og medproducerer det:

It is no longer tenable to claim, that one can represent neutrally, objectively or impartially – whether in exhibition or in an ethnographic monograph. All representations are socially, politically, ideologically, institutionally, and technologically mediated. Exhibitions [...] must be understood as a process that partly constructs that which it mediates (Macdonald 2007:11).

Der skrues ned for entydigheden. Men på den anden side styrkes troværdigheden, fordi alle kort lægges på bordet, dialogpartnere og publikum får lov at tænke kritisk og opmærksomt med.

GÆSTERNES FORSTÅELSE

Generelt kan vi sige, at en historiefortæller, hvad enten lægperson eller faghistoriker, må træffe nogle valg for at få en historie til at leve. I udstillingen *Kongerækken på Kronborg – Fakta og fantasi med Jim Lyngvild og Poul Grinder-Hansen* er denne dimension sat i forgrunden. Dels fordi det er væsentligt for al historie, at den *udlægger* fortiden, og dels fordi historiefortælling – særligt når det gælder kongerækker, altså bestillingsværker fra en regent med henblik på at iscenesætte sig selv som magthaver – *nødvendigtvis* er propaganda frem for kildekritisk fakta-dokumentation.

I de gennemførte interviews spurgte vi gæsterne direkte, om de oplevede udstillingen som tivolisierende eller utroværdig. De udspurgte udtrykte, at de faktisk oplevede, at de kom til at tænke med og fik lyst at vide mere:

Ja, så kan man sige, at der måske er nogle ting, som ikke er historisk korrekte. Men det er jo i og for sig lige meget. Man bliver jo gjort opmærksom på de

ting, som ikke er historisk korrekte. Det er for at få en fortælling om, hvad kongerækken er. Jeg tror ikke, man i bund og grund kan fortælle den skinbarlige historie [...] Det er jo klart, at hvis du prøver at fortælle historie i en nutidig kontekst, så vil det altid blive fortolket. Men på ingen måde tivoli over det. Vi er jo voksne mennesker. Vi kan godt tale om det og tænke selv. Vi kan sige til vores børn, at det var nok ikke lige sådan, det var. Men det er jo et godt billede på det, og så er der nogle andre ting, der er tænkt over. Fx gør han [Jim Lyngvild] opmærksom på, at der ikke var araberheste dengang. Vi får hjælp til at tænke kritisk [...] det er jo bare sjovt. Det er med til at øge troværdigheden. Man ved godt, at her bliver man nødt til at lave en tilsnigelse af virkeligheden (Interview #2).

Jeg synes, det er fantastisk og gør kongerækken mere interessant. Jeg har ikke selv været så supergod til historie, men det bliver jo spændende på en helt anden måde, når man ser den udstilling [...] Man får lyst til at læse historien om igen. Sådan ... nååå, det var dem, og det var dem. Det får jeg lyst til. Nu vil jeg gå hjem og læse. Jeg blev inspireret. Man kan jo se, der er gode historier at fortælle, hver især (Interview #4).

... teksterne gjorde, at der var fornøjelse i at se på alle billederne. Fordi der tydeligvis var en Jim, der talte, fortalte og forklarede, hvorfor han havde gjort noget frem for noget andet. Der var et af billederne af en kvinde, hvor han siger, at hun bliver ofte fremstillet i det her tøj, men han havde valgt noget tøj i en modsat farve, så uanset om man synes, det var godt, så gav det mening at se på billedet og forstå teksten og samspillet mellem dem. Og både at der var hans ord og de historiske ord fra Poul. Det inviterer jo til ens egen medfortolkning (Interview #5).

Jeg synes, de der tekster gør hele forskellen. Det er jo der, man trækker på smilebåndet og tænker 'OK

- det var sjovt fundet på' og kan følge med. At han digter en lille historie hver gang, som gør det sjovt. Frem for at 'den her kong levede derfra og dertil, og han havde den her kone osv. Her får du krøller på, og det er smadderspændende. [...] Vi får vores fantasi i gang. Jeg synes altid, at når historie bliver fortalt, så er det noget andet, end når man sad og læste. Og det er det samme her. Du får et andet perspektiv på historien. Selvom du godt vidste det, så får du noget andet, når du ser billedet og så læser teksten. Man bruger sin fantasi og ser på det på en anden måde (Interview #11).

At dømme ud fra de her citerede interviews fangede gæster altså historiens fortolkende karakter og dialogen mellem den fantaserende kunstner og den mere kildeloyale, men også fantaserende historiker. Dette var netop den primære pointe i forsøget på at skabe en bevidsthed om historiebrug i mødet mellem populærhistorikeren Lyngvild og faghistorikeren Grinder-Hansen. Det er denne eksplicitte dialog om metode og motivation, som også historiedidaktikeren fremhævede som udstillingens kvalitet:

Kongerækken her afspejler Jim Lyngvilds æstetik, verdenssyn og hans måde at se figurer på. Og nogle gange, og der bliver det rigtigt sjovt, hans personlige historiesyn. For eksempel hans version af Harald på Jellingestenen. Sådan set er den, der er afbildet, ikke Jesus, men Harald selv [mener Jim Lyngvild]. Det er efter alt at dømme et dårligt bud [siger Poul Grinder-Hansen]. Det er ret sjovt, for det har vi troet for lang tid siden, at det var sådan. Der er ret bred konsensus mellem alle dem, der har forsket i det. Det er ikke et særligt godt bud, men et faghistorisk dårligt bud, for det passer ikke ret godt med kilden. Men Jim Lyngvild lægger ikke skjul på, at dette er hans bud. Men det er meget tydeligt i udstillingen, at her laver Jim Lyngvild sin udgave af kongerækken ud fra hans æstetik. Og så samtidigt er det det i udstillingen, og det er det, som

jeg synes gør den rigtig god, at der er en dialog med nogen, som holder det op på den klassisk museale formidling, nemlig den bedst mulige viden ud fra til rådighed stående kilder. Her er dialog mellem det populære og så det, der er den museale kerneopgave. Det er en stor styrke ved udstillingen, at man lader ingen af delene stå alene

Interview med
historiedidaktiker Rune Christiansen,
september 2021, Kronborg Slot.

Udstillingen *Kongerækken på Kronborg – Fakta og fantasi med Jim Lyngvild og Poul Grinder-Hansen* levede altså i følge udtalelserne op til sin varedeklaration, var både nemt tilgængelig og kerne-museal.⁷ Udstillingens gæster var bevidste om, at Jim Lyngvilds iscenesættelse ikke var en faghistorisk billedrække. Gæster sagde, at de blev gjort opmærksom på tilsnigelserne, og at man forsøgte at 'fortælle om det'. Jim Lyngvilds iscenesættelse af den danske kongerække var således ikke troværdig, hvis man forventede, at museet kun udstiller historiske genstande med direkte kildeværdi i forhold til kongerækken gennem tiden. Men hvis man derimod læste udstillingens varedeklaration: at dette var Jim Lyngvilds iscenesættelse af den danske kongerække, og at historiker Poul Grinder-Hansen var i dialog med designeren om, hvad der var fantasi, og hvad der var fakta, og hvordan de to ting i øvrigt spillede sammen – så var udstillingen temmelig troværdig. For det var jo præcis, hvad man fik. Der tonedes med andre ord 'rent flag'.

NÅR MUSEET UDS stiller sin egen PRAKSIS

Både publikum generelt og historiedidaktikeren Rune Christiansen udtrykker altså specifikt, at udstillingen gør opmærksom på hi-

Fig. 4. Frederik 2. på tigerjagt. Der blev i 1580'erne vævet et vægtæppe til Kronborg med en tigerjagt som motiv. Dets udseende er ganske ukendt, men motivet talte til Jim Lyngvilds fantasi. Foto: Jim Lyngvild, 2021.

storiens fortolkende karakter og på Lyngvilds kreative friheder. Alligevel kunne vi som kuratorer i bagklogskabens lys godt have ønsket os, at vi havde gået endnu mere til biddet og været endnu mere eksplicitte om udstillingens forskellige måder at bruge historie på, og været mere tydelige omkring, hvad der kendetegner en nutidig populistisk historiefortælling versus en 1500-tals elitær kongerækkepropaganda. Budskabet fra historiedidaktikeren til os var, at vi kunne lære gæster noget meget vigtigt, hvis vi havde gjort det endnu mere klart, både om

at kilder er noget vi bruger, og at der er gode grunde til, at vi bruger kilder på forskellige måder, jf. netop historiebrugsdidaktiken.

Museet kan gøre det tydeligt, at kilder er noget, vi bruger, men også at der er forskellige måder at bruge dem på, og at der kan være grunde til, at vi bruger dem, som vi gør. Det siger noget om, hvem vi selv er, hvordan vi fortolker og fremstiller fortid. De tendenser, som Jim går op i, er udtryk for vores tid. Og Jim Lyngvilds billeder er nemme at afkode for vores tid. De kræver ikke, at man har læst alt muligt teori eller sat sig ind i renæssancens ikonografi. De leverer skønhed og magt, som det ser ud i dag. I vores tid er vi meget optaget af det visuelle

Interview med
historiedidaktiker Rune Christiansen,
september 2021, Kronborg Slot.

Hvis denne artikels forfattere ville få mulighed for at videreudvikle udstillingen *Kongerækken på Kronborg – Fakta og fantasi med Jim Lyngvild og Poul Grinder-Hansen*, ville vi ud fra de ovenfor beskrevne refleksioner dels italesætte mere detaljeret, hvordan nutidens kongerække adskiller sig fra renæssancens og dels konfrontere publikum med *typer* af historiebrug og hvad der kendetegner dem hver især. Vi ville også gerne have gjort mere ud af forskelle og ligheder mellem renæssancens og nutidens visualiseringer af magt og herlighed. Der kunne for eksempel i udstillingen have været en afdeling med 1500-tallets ikonografi og symbolik og det 21. århundredes selfie- og influenzerkultur. Vi kunne endvidere have beskæftiget os mere med modtagerrollen: Renæssancekongen, Frederik 2.'s vævede tapeter var ment til at imponere *kongens egne gæster*, den internationale elite, hvori- mod Lyngvilds billeder henvender sig populært til alle og er nemme at afkode i dag med smukke, sexede og lækkert klædte individer (Fig. 4).

KONKLUSION

Det hører til sjældenhederne, at en museumsinspektørs navn optræder på en udstillingsplakat side om side med den udstillende kunstner. Men det skete på Kronborg, hvor udstillingens varedeklaration på den måde var klar: her var tale om en dialog mellem to fagligheder, dels om kongerækken dels om spillet mellem fakta og fantasi. Dialogen var båret af gensidig respekt blandet med elementer af spøgefuldkappestrid. Det har tydeligvis fanget publikums opmærksomhed og ført til eftertanke, at der var gået fortolkninger og fantasi forud for hvert portræt, samt at den videnskabelige og den kunstneriske brug af historien ikke nødvendigvis udelukkede hinanden, men kunne gå i dialog. Uanset at udstillingens publikum tilsyneladende forstod, at udstillingen handlede om kreativitet, historisk arbejdsmetode og troværdighed, både nu og i et historisk perspektiv, med kongerækken som samlende tema, kunne forfatterne ønske sig mere dialog om museers brug af historie nu og i fremtiden, og hvordan museer kan interagere med et nutidigt publikums forskellige former for historiebevidsthed og historiebrug.

NOTER

1. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/> (tilgået 24.10.2023)
2. Om Jim Lyngvild, se https://da.wikipedia.org/wiki/Jim_Lyngvild (tilgået 24.10.2023) og designerens egen hjemmeside: <https://jimlyngvild.com/> (tilgået 24.10.2023)
3. Denne teoretiske tilgang til udstillingsdesign er optaget af samspillet mellem gæster og museum, og hvad der foregår under besøget, mere end af hvem gæsterne og udstillingen måtte være hver især er beskrevet af museolog

- Sharon Macdonald, 2007:152, Svabo 2014:447 og Littrup, 2019:92)
4. Psykologen J. Bruner skriver, at en klart struktureret, kronologisk fremadskridende og tydelig personfortælling ofte er relativ nem at huske (Christiansen & Eskelund Knudsen, 2007:35; Murmann, 2009:45).
5. Om udstillingen Mød Vikingerne, se <https://natmus.dk/nyhed/jim-lyngvild-redesigner-nationalmuseets-udstilling-om-vikinger/> (tilgået 29.10.2023), og Sindbæk 2019.
6. Alle dialogerne kunne enten læses på bannere i udstillingen eller aflyttes på podcasts.
7. Alle interview er udført af museumsinspektør og medkurator ph.d. Signe Lykke Littrup. Ud af de 24 interviews er 20 gruppeinterviews og 4 enkeltpersoninterviews. Interviewenes længde varierer mellem 5 og 30 minutter. Hashtagget # angiver det enkelte interviews nummer i rækken af de 24. Varians i interviews er tilstræbt ved at opsøge en variation af aldersgrupper, køn og gruppestørrelser. Alle interviewpersoner blev direkte adspurgt, om de fandt det problematisk at lade en ikke-faghistoriker få så frit spil i en udstilling om den danske kongerække. Alle interviews findes på lydfil, er transskriberede og anonymiserede på nær #19, som allerede nævnt vil blive fremhævet.
8. Artikel i Berlingske Tidende d. 3. februar 2021. Tilsvarende følgende formulering fra dagene før Na^ationalmuseet i København i 2018, åbnede en udstilling, hvor designer Jim Lyngvild havde skabt iscenesættelser af danske vikinger: "Museerne [bør] aldrig glemme, at de må tage udgangspunkt i netop museumsgenstanden, og ikke [...] billedet eller fortællingen om den" K. H. Madsen, 21.11. 2018, Kristeligt Dagblad <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kronik/de-nye-museer-mellem-oplevelse-og-oplysning> (tilgået 24.10.2023)
9. Anmeldelse af Bent Blüdnikow i Berlingske Tidende 25. april 2021.
10. Feltet 'public history' blev for alvor cementeret af de amerikanske historikere R. Rosenzweig og D. Thelens *The Presence of the Past – Popular Uses of History in American Life*, 1998. Deres forskningsprojekt undersøgte, hvordan almindelige amerikanere, dvs. ikke-faghistorikere, bruger og forstår fortid i deres hverdagsliv.
11. Dette interview blev lavet samtidig med de øvrige interview med brugere, men har en anden karakter, da Rune Christiansen kan citeres ikke blot som bruger, men som en faglig kapacitet inden for historiedidaktik.
12. Rune Christiansen havde dog ét forslag til, hvordan udstillingen kunne have været endnu bedre. Men det vender vi tilbage til afslutningsvist i artiklen.

REFERENCER

Interview

24 interviews med gæster i udstillingen, gennemført af Phd og projektleder, Signe Lykke Littrup. Alle interviews er anonymiseret, bortset fra interview med historiedidaktiker Rune Christiansen, interview #19, september 2021

Litteratur

- Arup, Erik 1914. "Anmeldelse af Vilhelm Grønbech: Religionsskiftet i Norden." *Historisk Tidsskrift*, 107–8.
- Bisgaard, Lars, Anette Warring & H. Dam Christensen (red.) 2020. *Dansk museumsformidling i 400 år: I krydsfeltet oplysning – oplevelse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Bjerregaard Jessen, Line 2018. "Hvem er museernes ikke-brugere." Artikelserien *Data, museer og ikke-brugere*. København Slots- og Kulturstyrelsen, juli 2018.online: https://slks.dk/fileadmin/user_upload/0_SLKS/Dokumenter/Museer/

- Fakta_om_museerne/Statistik_om_museer/
Brugerundersoegelse/Museernes_ikke-
brugere_Line_Bjerregaard_FINAL1.pdf (tilgået
29.10.2023)
- Blüdnikow, Bent 2021. Anmeldelse af Kongerækken
på Kronborg, *Berlingske Tidende* 25. april 2021
[https://www.berlingske.dk/kunst/to-stjerner-
jim-lyngvild-erobrer-kronborg-men-det-er-en-
pyrrussejr](https://www.berlingske.dk/kunst/to-stjerner-jim-lyngvild-erobrer-kronborg-men-det-er-en-pyrrussejr) (tilgået 29.10.2023)
- Boritz, Mette 2017. *Museumsundervisning*. Odense:
Syddansk Universitetsforlag.
- Brinkmann, Svend 2014. "Doing Without Data."
Qualitative Inquiry 20:6, 720–725.
- Brændholt Lundgaard, Ida 2011. "Museernes lærings-
potentialer – hvad rager det mig?"; i *UP 1:
Museumsdidaktik*, København: Unge Pædagoger,
4–7.
- Christiansen, Rune & Heidi Eskelund Knudsen 2017.
Fagdidaktik i historie. København: Frydenlund.
- Dahlgren, Peter & Joke Hermes 2015. "The
Democratic Horizons of the Museum." In
Andrea Wittcomb & Kylie Message (eds.). *The
International Handbook of Museum Studies*.
Chichester: Wiley Blackwell, 117–138.
- Dam Christensen, Hans, 2007. "Hvad er et museum?
Den danske museumslov mellem teori og
praksis." *Papers for The Third Nordic Conference
on Cultural Policy Research*. Bø in Telemark, 23. –
24. August.
- Erslev, Kristian, 1911. *Historieskrivning. Grundlinier
til nogle Kapitler af Historiens Theori*, København:
Universitetsbogtrykkeriet.
- Falk, John H. 2013. "Understanding Museum Visitors'
Motivation and Learning." In Ida Brændholt
Lundgaard & Jacob Thorek Jensen (eds.).
*Museums: Social Learning Spaces and Knowledge
Producing Processes*. København: Kulturstyrelsen,
106–127.
- Falk, John H. & Lynn D. Dierking 2013. *The Museum
Experience Revisited*. Abingdon: Routledge.
- Flyvbjerg, B. 2015, "Fem misforståelser om
casestudiet." I Brinkmann, S. & Tanggaard, L.
(red.) *Kvalitative metoder*. København: Hans
Reitzels Forlag, 497–520.
- Hassing, Anders & Christian Vollmond 2017. *Fra
fortid til historie: historiefagets identitet og
metoder*. København: Forlaget Columbus
- Jensen, Bernard Eric, 2001. "Historie som erindring
– på sporet af meningsmands historiebrug." I
Bernard Eric Jensen (red.). *At bruge historie i en
sen-/postmoderne tid*. Roskilde Universitetsforlag,
196–227.
- Jensen, Bernard Eric, 2010. *Hvad er historie*,
København: Akademisk Forlag.
- Karlsson, Klas Göran 2012. "Historiedidaktik:
begrepp, teori och analys." I Karl Göran
Karlsson & Ulf Zander (red.). *Historien är nu.
En introduktion till historiedidaktiken*. Lund:
Studentlitteratur, 25–70.
- Langen, Ulrik 2012. "Historien er gammel og gerrig."
Temp 5, 144–54.
- Latour, Bruno, 2005. *Reassembling the Social – An
Introduction to Actor-Network Theory*. Oxford:
Oxford University Press.
- Littrup, Signe Lykke 2019. *Museet som hybridt
medieret oplevelsesrum*, Ph.d. afhandling, RUC.
- Littrup, Signe Lykke & Poul Grinder-Hansen 2021.
"Vi må godt tænke lidt selv." *Danske Museer*,
vinter, 40–43.
- Macdonald, Sharon 2007. "Interconnecting: Museum
visiting and Exhibition Design." *CoDesign* 3
(sup.1), 149–162.
- Madsen, Kasper Haunstrup 2018. "De nye museer
mellem oplevelse og oplysning." *Kristeligt Dagblad*
21. nov. 2018.
- McManus, Paulette, 1989. "Oh yes they do: How
Museum Visitors read Labels and Interact with
Exhibit Texts." *Curator* 32:3, 174–189.
- Message, Kylie, 2006. *New Museums and the Making of
Culture*. Abingdon: Routledge.
- Murmann, Mai 2009. "Den gode historie som støtte
for læring på museer." *MONA* 2009:3,
41–51.
- Nørskov, Vinnie 2018. "Museums and Museology in

- Denmark in the twenty-first Century." *Nordisk Museologi* 1, 89–95.
- Pruulmann-Vengerfeldt, Pille & Pille Runnel 2014. *Democratizing the Museum – Reflections on Participatory Technologies*. Frankfurt am Main & N.Y: Peter Lang Publishers,
- Ravn, Thomas Bloch 2021. "Museumsdirektør kritiserer Jim Lyngvild." *Berlingske Tidende* 3. feb. 2021.
- Rosenzweig, Roy & David Thelens 1998. *The Presence of the Past – Popular Uses of History in American Life*. New York: Columbia University Press.
- Sellars, Wilfrid 1997. "Empiricism and the Philosophy of Mind" (orig. 1956). Cambridge MA: Harvard University Press.
- Sindbæk, Søren 2019. "Meet the Vikings – or meet halfway? The new Viking display at the National Museum of Denmark in Copenhagen." *Antiquity* 93:367, 256–259.
- SLKS, 2010 – 2020. "Den nationale brugerundersøgelse på de statslige og statsanerkendte museer i Danmark", København: SLKS (Kulturarvsstyrelsen).
- Svabo, Connie 2011. "Portable Technologies at the Museum." *Nordisk Museologi* 1, 135–146.
- Thaulow, Mirja 2007. "Kongerækken i kunsten – før og nu." I Mirja Thaulow, Christian Hede & Flemming Frydendal (red.). *Kongerækken i Kunsten*. København: Slots- og Ejendomsstyrelsen, 4–19.
- Warring, Anette 2020. "Museumsformidling for fremtiden." I Lars Bisgaard, Hans Dam Christensen & Anette Warring (red.). *Dansk museumsformidling i 400 år. I krydsfeltet oplysning – oplevelse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 317–44.
- Weil, Stephen E. 1999. "From Being about Something to Being for Somebody: The Ongoing Transformation of the American Museum." *Daedalus* 128:3 229–258,
- Villumsen, Sasja B., Dorte J. Rugaard & Lise Sattrup 2014. *Rum for medborgerskab*. København: Statens Museum for Kunst.
- Signe Lykke Littrup*
Tidligere museumsinspektør, Nationalmuseet,
nu formidlingschef, Karen Blixen Museet,
Rungstedlund, signe@blixen.dk
- Poul Grinder-Hansen, seniorforsker,*
museumsinspektør
Nationalmuseet, Frederiksholms Kanal 12
DK-1220 København K
poul.grinder.hansen@natmus.dk
<https://pure.kb.dk/da/persons/poul-grinder-hansen/publications/>